

جامعه‌شناسی شهروندی

• سرشناسه: نیازی، محسن، ۱۳۴۴ -
• عنوان و نام پدینآور: جامعه‌شناسی شهروندی/محسن نیازی، هادی رازقی مله.
• مشخصات نشر: تهران: نقد فرهنگ، ۱۳۹۸.
• مشخصات ظاهری: ۲۷۷ ص. ۳۱/۵×۱۴/۵: س.م.
• شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۰۵-۹۸-۶
• وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
• موضوع: جامعه‌شناسی شهری؛ جامعه‌شناسی شهری - ایران؛ مشارکت اجتماعی
• پایه اثر: رازقی مله، هادی، ۱۳۶۹ -
• رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۸ ۹۹۹۹۹۹۹۹ HT۱۴۷/الف
• رده‌بندی دی‌سی: ۳۰۷/۷۶۰۹۵۵
• شماره کتبشناسی: ۵۵۹۸۴۳۹

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

نشانی: پردیس، میدان عدالت، خ فروردین جنوبی، خ سعادت، مجتمع قائم ۱، بلوک A2، واحد ۲۰۳

تلفن: ۷۱۲۷۱۷۴۸ | مراکز پخش: ۶۶۴۶۰۰۹۹، ۶۶۴۶۷۰۰۷، ۶۶۴۸۶۵۳۵

• نام کتاب: جامعه‌شناسی شهروندی

• نویسنده: محسن نیازی، هادی رازقی مله

• نوبت چاپ: چاپ اول • سال انتشار: ۱۳۹۸ • تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

• قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

• شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۰۵-۹۸-۶

© کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات نقد فرهنگ است.

فهرست

۹	 پیشگفتار
۱۳	 فصل اول: مفهوم شهروندی
۱۳	 مقدمه
۱۴	 مفهوم شهروند
۱۹	 مفهوم شهروندی
۲۸	 مفاهیم شهروندی
۲۸	 ۱. هویت شهروندی
۲۹	 ۲. آگاهی شهروندی
۳۰	 ۳. حقوق شهروندی
۳۰	 ۴. احساس شهروندی
۳۳	 ۵. رفتار شهروندی سازمانی
۳۶	 ۶. شهروند سازمانی
۴۱	 ابعاد شهروندی
۴۲	 ۱. بعد فرهنگی شهروندی
۴۳	 ۲. بعد سیاسی شهروندی
۴۴	 ۳. بعد اجتماعی-اقتصادی شهروندی

۴۶.....	۴. بعد مدنی شهروندی
۴۷.....	ویژگی‌های شهروندی
۵۱.....	پیشینه و تحولات تاریخی مفهوم شهروندی
۵۵.....	۱. یونان باستان
۵۸.....	۲. رم قدیم
۶۰.....	۳. قرون وسطی
۶۱.....	۴. شهروندی در دوران معاصر
۶۹.....	فصل دوم: شهرهای شهروندی
۶۹.....	مقدمه
۷۱.....	نظریه‌های شهرهای شهروندی
۷۱.....	۱. گفتمان شهروندان فردگرایی لیبرال
۷۲.....	۲. گفتمان شهروندی اجتماع‌گرایی
۷۲.....	۳. گفتمان شهروندی «مهوران گران» (مدنی و جدید):
۷۳.....	۴. گفتمان شهروندی فمینیسم
۷۴.....	نظریه‌پردازان شهروندی
۷۴.....	الف) نظریه‌های شهروندی پیشامد
۸۸.....	ب) نظریه‌های شهروندی مدرن (جامعه‌شناسان کلاسیک و جدید)
۱۲۰.....	پ) شهروندی پست مدرن
۱۲۷.....	فصل سوم: فرهنگ شهروندی
۱۲۷.....	مقدمه
۱۲۸.....	تعریف فرهنگ
۱۳۰.....	اهمیت فرهنگ شهروندی
۱۳۳.....	شکل‌گیری هویت فرهنگ شهروندی
۱۳۴.....	بنیان‌های نظری فرهنگ شهروندی
۱۴۵.....	پویایی فرهنگ شهروندی

۱۴۹	فصل چهارم: حقوق شهروندی
۱۴۹	مقدمه
۱۵۳	حقوق شهروندی
۱۵۵	انواع حقوق شهروندی
۱۵۶	مصادیق حقوق شهروندی
۱۵۸	۱. مسئولیت‌های اجتماعی
۱۵۸	۲. مسئولیت‌های فردی
۱۵۹	۳. مسئولیت‌های دولت
۱۶۰	حقوق شهروندی در قانون اساسی
۱۶۳	فصل پنجم: شهروندی و مشارکت اجتماعی
۱۶۳	مقدمه
۱۶۳	تعریف مشارکت
۱۶۷	مشارکت اجتماعی
۱۶۸	رویکردهای نظری مشارکت اجتماعی
۱۶۹	شهروندی و مشارکت اجتماعی
۱۷۸	مدل‌های تحلیل مشارکت و شهروندی
۱۸۴	آسیب‌شناسی مشارکت شهروندی (بر اساس مدل SWOT)
۱۹۱	فصل ششم: شهروندی و رفاه اجتماعی
۱۹۱	مقدمه
۱۹۳	رفاه اجتماعی
۱۹۶	تأمین اجتماعی
۱۹۹	رویکردهای نظری شهروندی و رفاه اجتماعی
۲۰۹	فصل هفتم: آموزش شهروندی
۲۰۹	مقدمه
۲۰۹	تعریف آموزش شهروندی

۲۱۷	اهمیت آموزش شهروندی
۲۱۹	نقش آموزش شهروندی در جامعه
۲۲۲	اهداف آموزش شهروندی
۲۲۵	ابعاد آموزش شهروندی
۲۳۰	الف) ابعاد تربیتی آموزش شهروندی
۲۳۳	ب) ابعاد سیاسی آموزش شهروندی
۲۳۴	ج) ابعاد فرهنگی آموزش شهروندی
۲۳۵	د) ابعاد اجتماعی آموزش شهروندی
۲۴۰	انجمن‌ها و حوزه آموزش شهروندی
۲۴۵	انگلی آبرسر شهروندی
۲۴۷	آسیب‌شناسی آموزش شهروندی
۲۵۳	فهرست اعلام
۲۵۹	فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

امروزه شهروندی به عنوان مؤلفه اساسی و بخش تفکیک ناپذیر زندگی اجتماعی در جوامع بشری در نظر گرفته می شود. هرچند اهمیت بحث شهروندی در طی زندگی بشر و در اندیشه متفکران دوره های مختلف مورد تأکید بوده است، اما در دهه های اخیر، وضعی تعیین کننده و تازه و رجه بسیاری از اندیشمندان حوزه های مختلف علوم انسانی را به خود معطوف داشته است. برای این مبنا، مفهوم شهروندی در ابعاد مختلف فردی و اجتماعی و مرافقه های اساسی چون حقوق، رفاه، مشارکت، مسئولیت پذیری، دولت، هویت، پایداری، ارزش های اخلاقی و قانون و مجموعه روابط بین فردی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، در واقع منشوری جامع و چند بعدی است که پرداختن به آن و تبیین ابعاد و بخش های نظری و کاربردی آن از اهمیت بسیار و افری برخوردار است. با توجه به این مهم، این اثر تحت عنوان «جامعه شناسی شهروندی» با تأکید بر مسائل اساسی ذیل تدوین گردیده است:

در فصل اول کتاب، مفهوم و ماهیت شهروندی مورد بحث قرار گرفته است. در این ارتباط، مفهوم شهروند و شهروندی و ابعاد، مؤلفه ها و ویژگی های اساسی شهروندی ارائه گردیده و پیشینه مفهوم شهروندی و تحولات تاریخی آن به اختصار تشریح گردیده است.

در فصل دوم، رویکردهای نظری در تبیین پدیده شهروندی ارائه گردیده است. در این ارتباط، رویکردهای برجسته در گفتمان شهروندی شامل گفتمان های شهروندی فردگرایی لیبرال، اجتماع گرایی، جمهوری گرایی و فمینیستی و نیز دیدگاه های

مهم‌ترین متفکرین و نظریه‌پردازان در حوزه شهروندی مورد بحث قرار گرفته است. در فصل سوم این مجموعه، موضوع فرهنگ شهروندی تشریح گردیده است. مفهوم فرهنگ و بنیان‌های نظری فرهنگ شهروندی و نیز شکل‌گیری هویت و پویایی فرهنگ شهروندی، مباحث اصلی این بخش را تشکیل می‌دهند. فصل چهارم با عنوان حقوق شهروندی به بحث پیرامون حقوق شهروندی در گفتمان‌های مختلف شهروندی، پرداخته و ضمن ارائه انواع و سطوح حقوق شهروندی، مصادیق حقوق شهروندی در ابعاد مسئولیت‌های اجتماعی، فردی و دولت مورد بحث قرار گرفته است. در بخش پایانی این فصل، حقوق شهروندی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تشریح گردیده است. همچنین، در فصل پنجم به بحث پیرامون شهروندی، مشارکت اجتماعی پرداخته شده است. در این بخش، ابتدا مفهوم مشارکت اجتماعی، رویکردهای نظری آن ارائه گردیده است. پس از آن، رابطه شهروندی و مشارکت مورد بحث قرار گرفته است. در بخش دیگر این فصل، مدل‌های تحلیل مشارکت و شهروندی ارائه گردیده و در بخش پایانی فصل، آسیب‌شناسی مشارکت شهروندی تحلیل شده است. علاوه بر آن، در فصل ششم با عنوان «شهروندی و رفاه اجتماعی» ضمن تبیین مفاهیم رفاه و تأمین اجتماعی، رویکردهای نظری شهروندی و رفاه اجتماعی مورد بحث قرار گرفته است.

فصل هفتم این اثر به تبیین مفهوم آموزش شهروندی اختصاص یافته است. معنا و مفهوم آموزش شهروندی و اهمیت و نقش آن در جامعه، اهداف آموزش شهروندی، ابعاد اساسی آموزش شهروندی شامل ابعاد فردی، اجتماعی، فرهنگی و اجتماعی و نیز الگوهای آموزش شهروندی در این بخش تشریح گردیده است. علاوه بر آن، در بخش پایانی فصل، آسیب‌شناسی آموزش شهروندی مورد بحث قرار گرفته است.

فصل هشتم کتاب به تشریح وضعیت حقوق شهروندی در ایران باستان با تأکید بر دوره هخامنشیان می‌پردازد. در بررسی وضعیت حقوق شهروندی در دوره هخامنشیان، موارد سازمان اداری، قواعد اشتغال و دستمزد، دانش و علوم، آموزش و پرورش، امنیت، تأمین اجتماعی و عدالت، احترام به فرهنگ اقوام، توجه به

قانون، آزادی مذهبی و حقوق شهروندی در روابط خارجی هخامنشیان مورد توجه قرار گرفته است.

در فصل پایانی کتاب، حقوق شهروندی در دین مبین اسلام با تأکید بر شهروندی در نهج البلاغه ارائه گردیده است. در این فصل، هریک از موارد حق حیات، کرامت، آزادی، امنیت، مساوات و برابری، حقوق متقابل مردم و حکومت، حق گزینش مذهب، حق نقد و نظارت، عدالت طلبی، مشارکت، احترام به اقوام و فرهنگ عمومی مردم به عنوان حقوق اساسی شهروندی از دیدگاه امام علی علیه السلام مورد بحث قرار گرفته است.

این اثر مرهه تلاش‌های بسیار ارزنده اندیشمندان و پژوهشگران ارجمندی است که نام آنان در پایان نوشتار آمده است و بدین وسیله مؤلف مراتب سپاسگزاری خود را از آنان اعلام می‌دارد. امید است این اثر بتواند گامی مثبت در جهت تبیین مطلوب شهروندی در جهت تحقق توسعه جامعه در ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بردارد.

هادی رازقی مله

(دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی مسائل

اجتماعی ایران، دانشگاه کاشان)

استان ۱۳۹۱

محسن نیازی

(استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه

کاشان)